

Курандо Катерина В'ячеславівна

*аспірантка кафедри адміністративного та господарського права
Одеського національного університету імені І.І.Мечникова
(м.Одеса, Україна)*

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
*в.о.завідуючої кафедрою конституційного права та правосуддя
Одеського національного університету імені І.І.Мечникова
Т.В.Степанова*

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ДОСТУПУ ІНОЗЕМНИХ ОСІБ ДО ПРАВОСУДДЯ (НА ПРИКЛАДІ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА)

Здійснення права особи, зокрема іноземної особи, на судовий захист тісно пов'язано з гарантіями доступу до правосуддя.

Перш за все, звертаючись до тлумачення значення поняття «гарантія» слід звернутися до його етимологічного значення. Так, гарантія (від франц. *garantie*) – це «порука; забезпечення» [1, с.217], гарантувати – означає «брати на себе відповідальність за що-небудь; давати обіцянку, поруку у виконанні чогось» [2, с.158]. Тобто держава в особі судової влади бере на себе відповідальність та обіцяє діяти в рамках закону, вирішуючи спір на засадах, які визначені національним законодавством України.

О.М. Овчаренко підходить до визначення гарантій доступу до правосуддя як доступності, яка нерозривно пов'язана з ідеалами справедливості [3, с.20].

Як слушно зазначає А.В. Лужанський, реалізація зацікавленими суб'єктами своїх прав у контексті забезпечення державою права на справедливий суд є складовою частиною конституційної концепції прав і свобод людини і громадянина, а механізм гарантій права на доступ до правосуддя – складовою конституційно-правового механізму захисту прав людини, за допомогою якого здійснюється відповідний вплив на суспільні відносини, а їх учасникам забезпечується: реалізація основних прав і свобод, що визначені Конституцією та міжнародними договорами, учасником яких є Україна; усіх інших прав і свобод, визначених законами України; захист демократичних засад судоустрою та судочинства [4, с.45].

Таким чином, гарантії доступу осіб до правосуддя можна визначити як забезпечення державою можливості особи звернутися за захистом свого порушеного права до органів правосуддя на підставі додержання засад судочинства, які є порукою держави на всебічний захист прав і свобод осіб, за недодержання яких держава в особі відповідних органів має нести відповідальність. Вважаємо за доцільне такі гарантії називати процесуально-правовими.

Загальні процесуально-правові гарантії витікають із засад, які є запорукою виконання певного обов'язку держави в особі органів правосуддя, які визначаються Конституцією України, Законом України «Про судовустрій та статус суддів», процесуальними кодексами (в тому числі Господарським процесуальним кодексом України) і властиві всім учасникам процесу, незважаючи на те, чи є особа резидентом, чи ні.

Такими гарантіями є:

1. Право на звернення до суду (ст. 4 ГПК України).
2. Право на справедливий та повноважний суд (статті 7-8 Закону України «Про судовустрій та статус суддів»).
3. Рівність перед законом і судом (ст. 7 ГПК України і ст. 9 Закону України «Про судовустрій та статус суддів»).
4. Гласність судового процесу (ст. 8 ГПК України і ст. 11 Закону України «Про судовустрій та статус суддів»).
5. Відкритість інформації щодо справи (ст. 9 ГПК України).
6. Мова судочинства (ст. 10 ГПК України і ст. 12 Закону України «Про судовустрій та статус суддів»).
7. Верховенство права та джерела права, що застосовуються судом (ст. 11 ГПК України).
8. Змагальність сторін (ст. 13 ГПК України).
9. Диспозитивність судочинства (ст. 14 ГПК України).
10. Правнича допомога та представництво (ст. 16 ГПК України і ст. 10 Закону України «Про судовустрій та статус суддів»).
11. Право на розгляд справи в розумні строки (ст. 114 ГПК України).
12. Право на перегляд справи та оскарження судового рішення (ст. 17 ГПК України і ст. 14 Закону України «Про судовустрій та статус суддів»).
13. Обов'язковість виконання судового рішення (ст. 18 ГПК України і ст. 13 Закону України «Про судовустрій та статус суддів»).

Треба зазначити, що незважаючи на те, що одна з основних засад судочинства – це рівність всіх перед законом та судом, можна виділити особливості процесуально-правових гарантій для іноземних осіб, які витікають зі специфічних засад та є запорукою виконання з боку держави в особі органів правосуддя обов'язку про всебічний захист прав і свобод осіб при розгляді справ з іноземним елементом. Слід зауважити, що це не додаткові гарантії у порівнянні з резидентами, а об'єктивно необхідні зобов'язання з боку держави щодо відправлення справедливого правосуддя з особливим суб'єктом – іноземною особою. Серед таких доречно виділити:

1. Доручення господарських судів України про надання правової допомоги від установ іноземних держав (ст. 367 ГПК України).

Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні

2. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів (статті 369 -371 ГПК України).
3. Судовий імунітет.
4. Судове представництво іноземних осіб.
5. Право іноземних осіб на надання пояснень у суді на рідній мові (ст. 10 ГПК України).

Розглядаючи в цілому наведену вище класифікацію, слід зазначити, що загальні гарантії доступу до правосуддя стосуються як громадян України та юридичних осіб, зареєстрованих на території України, так і іноземних осіб, причому в іноземних осіб є свої особливості реалізації вказаних гарантій. Але особливості процесуально-правових гарантій доступу до судочинства в Україні у такому випадку повинні бути мінімальними, оскільки на рівні Конституції України, як вже вказувалося вище, у громадян, юридичних осіб, зареєстрованих на території України, та іноземних осіб права є рівними.

Використані матеріали:

1. Мачковский Г.И. Французско-русский юридический словарь. 4-е изд., стереотип. Москва : РУССО, 2002. 440 с.
2. Короткий словник української мови / За ред. Д.Г. Гринчишина. Київ: «Радянська школа», 1988. 724 с.
3. Овчаренко О.М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: Монографія. Харків: Право, 2008. 304 с.
4. Лужанський А.В. Основні ознаки конституційноправового механізму гарантій права на доступ до правосуддя. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. №1 (9). С. 44-59. URL: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik09_04.pdf (дата звернення: 09.10.2020).